

worden getroffen. N., die reeds een werk op zijn actief heeft over de sociaal-hygiene van de zwangerschap, heeft het hier aangedurfd, op een breder plan, de grondvoorwaarden aan te geven van het gezonde leven in de gemeenschap. Zoals in al zijn talrijke andere werken is N. ook hier christelijk en universalistisch in zijn opvatting. Nadat hij met zijn bekende systematische geest de grondbegrippen en de grondproblemen heeft aangegeven, gaat hij over tot de bijzondere vraagstukken. Hij deelt ze in onder drie hoofdingen: ten eerste de hygiëne van de menselijke levensvoorwaarden, zoals deze door de natuur worden aangeboden: klimaat b.v., of door de mens zelf worden ingericht: als woning, kleding, voedsel, enz., ten tweede, de hygiëne van de voortplanting, en ten derde de cultuurhygiëne, waaronder hij voornamelijk de geesteshygiëne bedoelt. We vinden in dit keurig uitgegeven boek, met een zeer nuttig aanhangsel over huwelijksraden, een overvloed van informatie. Zij zal voornamelijk ten goede komen aan artsen en beambten die hetzij in de ondernemingen, hetzij in de besturen, met de openbare gezondheid belast zijn.

A. Snoeck

UTZ, A. F. en GRONER, J. F., *Relations humaines et société contemporaine*, II, vert. A. Savignat. — Editions St.-Paul, Fribourg-Parijs, 1956, pp. 1313 à 2382, ing. Zw. Fr. 80, geb. Zw. Fr. 88 (2 delen).

Dit tweede deel van de *Summa socialis* bevat naast een sectie over *De Christelijke gemeenschap*, het geheel der onderrichtingen van Z. H. Pius XII over *economie* en *politiek*. De bruikbaarheid van dit eminente consultatie-werk wordt sterk verhoogd door een uitvoerig alfabetisch register (12.000 woorden) en een chronologische tabel van alle documenten met hun datum, onderwerp en bestemming. In deze verwarde tijden, waarin de katholieke tegenover zovele nieuwe problemen en situaties komt te staan, zal deze „Summa” een trouwe gids zijn. Dit boek is ook een prachtig getuigenis van het levenswerk van Pius XII.

Fr. Vandenbussche

PSYCHOLOGIE EN MORAAAL

COUWENBERG, Dr. S. W., *De vereenzaming van de moderne mens*. Een nieuwe formulering van het sociale vraag-

stuk. Met een voorwoord van Dr. B. Delfgaauw. — Uitg. Pax, 's-Gravenhage, 1957, tweede herziene en uitgebreide druk, 194 pp.

Reeds een jaar na het verschijnen van zijn studie over de vereenzaming van de moderne mens biedt Dr. Couwenberg ons een nieuwe, grondig bewerkte editie daarvan aan. In zijn diagnose van de actuele toestand vestigt Couwenberg er de aandacht op, dat de vereenzaming van de mens als storing in de beleving en verwerkelijking van het bestaan zich op alle terreinen van het maatschappelijk leven manifesteert. Wat reeds op te maken valt uit de grote plaats, die dit thema inneemt in de kunst en de wijsbegeerte van onze dagen, wordt bevestigd bij een gedetailleerde studie van onze samenleving. Wij vinden vereenzaming zowel in het beperkte kader van het gezin als in de ruimere sociale milieus van werk, vakbeweging, woongebied en kerk. Typische symptomen zijn de neurotisering, het gedrag van de opgroeiende jeugd, het verval van het kerkelijk gemeenschapsleven, de zeer verzwakte belangstelling voor de vakbeweging en de massificatie. Uit de beschouwingen over de diagnose bleek dat wij geplaatst zijn voor een sociaal vraagstuk, dat zich thans anders voordoet, dan in de tijd toen gestreden moest worden voor de meest elementaire rechten van de arbeiders op het gebied van loon, regeling van werktijden, van arbeidsomstandigheden, verzekering e.d. Nu gaat het om problemen, waarin iedereen direct betrokken is, en die niet zozeer van materiële aard als wel van geestelijk-zedelijke aard zijn. De bespreking van de therapie strekt zich dan ook uit over de meest uiteenlopende maatregelen ter bevordering van de goede verhoudingen in onze samenleving. Wij treffen er naast paragrafen over gezin en gezinszorg, persoonlijkheidsontplooiing in het industriële arbeidsproces, woonmilieu, school en volksopvoeding, ook beschouwingen aan over het kerkelijk leven en over het contact tussen volksgroepen van verschillende levensovertuiging. Gedeeltelijk gaat het hier om een overzicht van maatregelen en desiderata ten aanzien van het gestelde probleem. Het is echter meer dan een overzicht, omdat alles geplaatst wordt in het kader van de diagnose en de hierop steunende algemene beschouwingen, die dit tweede deel inleiden. In deze algemene beschouwingen brengt de auteur in herinnering, wat in wijsgerige en wetenschappelijke literatuur wordt gezegd over het wezenlijk sociaal karakter van